

ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՌԵՑԻԴԻՎԻ ԴԵՊՔՈՒՄ ՊԱՏԻԺ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՆՈՆԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ժենյա Ստեփանյան

*ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
քրեական իրավունքի ամբիոնի դասախոս*

Հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու հատուկ կանոնի սահմանումը համեմատաբար նորույթ է ՀՀ քրեական օրենսգրքում: Այն նախատեսվել է «ՀՀ քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2011 թ. մայիսի 23-ին ընդունված ՀՀ օրենքով: Մինչև համապատասխան փոփոխությունները հանցագործությունների ռեցիդիվը գնահատվում էր որպես պատիժն ու պատասխանատվությունը ծանրացնող հանգամանք և հանգեցնում խիստ պատժի նշանակման. պատժատեսակի և պատժաչափի ընտրությունն իրականացնում էր դատարանն իր հայեցողության շրջանակներում: Հատուկ կանոնի նախատեսումը պայմանավորված էր ռեցիդիվային հանցավորության բարձր վտանգավորությամբ: Մասնավորապես, ռեցիդիվը բազմակիության առավել վտանգավոր տեսակ է, քանի որ, չնայած նախկինում կատարված արարքի համար դատապարտվելուն և երբեմն նաև պատիժը կրելուն, անձը շարունակում է իր հանցավոր գործունեությունը, ինչն ակնհայտորեն վկայում է հանցավորի բարձր վտանգավորության մասին: Մինևույն ժամանակ հանցավոր վարքագծի պարբերական բնույթը նպաստում է հանցավորի մասնագիտացմանը, հանցավոր տեխնիկայի և եղանակների կատարելագործմանը, ինչն էլ իր հերթին բարձրացնում է յուրաքանչյուր հաջորդ հանցագործության վտանգավորությունը: Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ կարծում ենք՝ ռեցիդիվի դեպքում պատժի նշանակելու հատուկ կանոնի նախատեսումն արդարացված է, նպատակ է հետապնդում բացառելու չարդարացված մեղմ պատիժների, ինչպես նաև նույնանման արարք կատարած և համանման բնութագիր ունեցող անձանց նկատմամբ տարբեր պատժատեսակների ու պատժաչափերի նշանակման հնարավորությունը:

Բացի այդ, ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու տարբերակված կարգը էականորեն նվազեցնում է դատարանի հայեցողության սահմանները: Որքան մանրամասն են կարգավորվում պատժի նշանակման հարցերը, այնքան սահմանափակվում է դատարանի հայեցողության շրջանակը, և հակառակը¹: Թերևս արդարացված է գրականության մեջ արտահայտված այն դիրքորոշումը, որ «չափազանց լայն դատական հայեցողություն թույլատրող օրենքը կամայականությունների նա-

¹ Տե՛ս *Лесниевски-Костарева Т. А.* Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика, М., 2000, էջ 23:

խաղրյալներ է ստեղծում և դառնում է այն խախտողների դաշնակիցը»¹: Խոսքը, բնականաբար, դատարանի հայեցողությունը լրիվ բացառելու մասին չէ, քանի որ այն դատավորի գործունեության անբաժան մասն է, առանց որի անհնար կլիներ պատժի ու պատասխանատվության անհատականացումը և արդարության սկզբունքի կենսագործումը: Պարզապես դատարանի ընտրության ազատությունն օրենքով կանխորոշված որոշակի շրջանակներով սահմանափակելու շնորհիվ դատական հայեցողությունը չի վերածվում կամայականության:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 67.1-ի համաձայն՝ «1. Հանցագործությունների ռեցիդիվի, վտանգավոր և առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելիս հաշվի են առնվում կատարված հանցագործությունների քանակը, բնույթը և ծանրությունը, այն հանգամանքները, որոնց հետևանքով նախկին պատիժը բավարար չի եղել մեղավորի ուղղման համար, ինչպես նաև նոր հանցագործության բնույթը, ծանրությունը և հետևանքները:

2. Հանցագործությունների ռեցիդիվի համար նշանակված պատիժը չի կարող պակաս լինել սույն օրենսգրքի Հատուկ մասի համապատասխան հոդվածի սանկցիայով նախատեսված առավելագույն պատժի կեսից:

Հանցագործությունների վտանգավոր ռեցիդիվի համար նշանակված պատիժը չի կարող պակաս լինել սույն օրենսգրքի Հատուկ մասի համապատասխան հոդվածի սանկցիայով նախատեսված առավելագույն պատժի երկու երրորդից:

Հանցագործությունների առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվի համար նշանակված պատիժը չի կարող պակաս լինել սույն օրենսգրքի Հատուկ մասի համապատասխան հոդվածի սանկցիայով նախատեսված առավելագույն պատժի երեք քառորդից»:

Մեջբերված նորմի վերլուծությունից ակնհայտ է դառնում, որ ռեցիդիվի ազդեցությունը նշանակվող պատժի վրա բազմաբնույթ է: Մասնավորապես ռեցիդիվի դեպքում սահմանվում է պատիժ նշանակելու տարբերակված կարգ՝ նվազագույն պատժաչափի պարտադիր խստացմամբ, ինչից հետո, սակայն, պատժի հետագա անհատականացման անհրաժեշտությունը չի վերանում, որն էլ իրականացվում է՝ հաշվի առնելով հոդվածի առաջին մասում թվարկված, հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելիս հաշվի առնվող հատուկ հանգամանքները: Այսպես՝ հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելիս դատարանը ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 61-ի 2-րդ մասով սահմանված ընդհանուր հանգամանքներից բացի (հանցագործության հանրային վտանգավորության բնույթ և աստիճան, հանցավորի անձ, մեղմացնող և ծանրացնող հանգամանքներ) պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնի՝

- նախկինում կատարված հանցագործությունների քանակին, բնույթին ու ծանրությանը,

- այն հանգամանքներին, որոնց ուժով նախկին պատիժը բավարար չի եղել մեղավորի ուղղման համար,

- նոր հանցագործության բնույթին, ծանրությանը և հետևանքներին:

Կարծում ենք՝ հոդված 67.1-ի առաջին մասում շատ կարևոր է նախատեսել պատիժ նշանակելիս հանցավորի անձը բնութագրող տվյալները հաշվի առնելու պահանջ: Դա ոչ թե կկրկնօրինակի պատիժ նշանակելու ընդհանուր սկզբունքները,

¹ *Поляков С. А.* Санкции в уголовном законодательстве: Автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук. СПб., 1996, էջ 10-12:

այլ դատարանի ուշադրությունը կկենտրոնացնի հանցավորի անձի վրա: Ռեցիդիվն անհատի արմատավորված հակասոցիալական հատկանիշների, նրա հանցավոր վարքագծի կայունության դրսևորում է: Հանցանք կատարած յուրաքանչյուր անձի վերաբերյալ պետք է հավաքվեն ամբողջական տեղեկություններ, հաշվի առնվեն յուրաքանչյուրի անձնական առանձնահատկությունները, վերաբերմունքը պատժի նկատմամբ, ուղղիչ հիմնարկում նրա նկատմամբ իրականացված դաստիարակչական աշխատանքների բնույթն ու մեթոդները, նոր հանցանքի կատարման պատճառներն ու պայմանները, ինչպես նաև պատիժը կրելուց հետո նրա կենսագործունեությունը, ընտանեկան պայմանները, աշխատանքի առկայությունը և այլն: Միայն վերը նշված հանգամանքները պարզելով՝ դատարանը կարող է իրականացնել պատասխանատվության ու պատժի անհատականացում և նշանակել արդարացի պատիժ, որը կբխի կատարված արարքի հանրային վտանգավորության աստիճանից և հանցավորի անձը բնութագրող տվյալներից՝ ապահովելով պատժի նպատակների իրագործումը՝ հանցավորի ուղղման և հանցագործությունների կանխարգելման տեսանկյունից:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 67.1-ի 2-րդ մասը սահմանում է հանցագործությունների ռեցիդիվի, վտանգավոր և առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու կարգը՝ նախատեսելով պատժի նվազագույն չափի խստացման պարտադիր պահանջ. ռեցիդիվի դեպքում նշանակված պատիժը չի կարող պակաս լինել օրենսգրքի հատուկ մասի համապատասխան հոդվածի սանկցիայով նախատեսված առավելագույն պատժի կեսից, վտանգավոր ռեցիդիվի դեպքում՝ երկու երրորդից, իսկ առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվի դեպքում՝ երեք քառորդից:

Մեջբերված նորմից երևում է, որ ռեցիդիվի դեպքում պատժի խստացումը կատարվում է երկու ուղղությամբ՝ քանակական և որակական: Քանակականն արտահայտվում է նվազագույն չափի խստացմամբ, իսկ որակականը՝ առավելագույն պատժի ընտրությամբ: Որոշակի մեկնաբանության կարիք ունի «*առավելագույն պատիժ*» հասկացությունը: Մասնավորապես, պարզ չէ՝ խոսքը վերաբերում է ամենախիստ պատժատեսակին, թե դատարանի կողմից ընտրվող պատժատեսակի առավելագույն չափին: Հաշվի առնելով այն, որ օգտագործվում է «պատիժ» հասկացությունը, կարելի է ենթադրել, որ օրենսդիրը նկատի է ունեցել հատուկ մասի հոդվածի սանկցիայով նախատեսված ամենախիստ պատժատեսակի առավելագույն չափը:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 67.1-ի 2-րդ մասի կարգավորման տրամաբանությունից բխում է, որ հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու կանոնը հավասարապես կիրառելի է ոչ միայն ազատագրկման, այլև ցանկացած այլ պատժատեսակի դեպքում, եթե, իհարկե, կոնկրետ հոդվածի սանկցիայով ազատագրկումը նախատեսված չէ: Օրինակ՝ եթե սանկցիայով նախատեսված են տուգանք և կալանք պատժատեսակները, ապա ռեցիդիվի դեպքում կիրառման է ենթակա կալանքը՝ որպես առավելագույն պատիժ:

Արտասահմանյան մի շարք պետությունների քրեական օրենսդրությունների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու հատուկ կանոնների գործադրումը և պատժի խստացումը պայմանավորվում են առավել վտանգավոր հանցանքների կատարմամբ, որոնց համար անձի նկատմամբ նշանակվում է ազատագրկում պատժատեսակը (Ֆրանսիա, Ավստրիա, Իսպանիա,

Լիտվա, Լեհաստան, Վրաստան, Ռումինիա, Սլովակիա և այլն): Հաշվի առնելով միջազգային փորձը և հիմք ընդունելով այն, որ ռեցիդիվի դեպքում նախատեսված հատուկ կանոնի գործադրումը էականորեն խստացնում է նշանակվող պատիժը, կարծում ենք՝ այն ռեցիդիվի առկայության ոչ բոլոր դեպքերում պետք է կիրառվի: Մասնավորապես, ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու հատուկ կանոնը պետք է գործի միայն այն պարագայում, երբ անձը նախկինում կատարված դիտավորյալ հանցագործության համար ցմահ ազատազրկման կամ ազատազրկման ձևով պատիժ է կրել կամ կրում և նոր կատարված արարքի համար դարձյալ դատապարվում է ազատազրկման, ինչն ավելի տրամաբանական է և բխում է քննարկվող ինստիտուտի բուն էությունից: Այսպես՝ ռեցիդիվը հանցագործությունների բազմակիության ամենավտանգավոր տեսակն է, վկայում է հանցավորի անձի բարձր վտանգավորության և նրա վարքագծի կայուն հակասոցիալական ուղղվածության մասին, որի համար օրենսդրորեն նախատեսվել է պատիժ նշանակելու հատուկ կանոն, ուստի և ենթադրում է առավել խիստ պատժատեսակի՝ ազատազրկման նշանակում: Հետևաբար, եթե կիրառման ենթակա հոդվածի սանկցիայով ազատազրկում պատժատեսակը նախատեսված չէ, ապա հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու հատուկ կանոնը չպետք է կիրառվի: Տվյալ դեպքում դատարանը ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 63-ի կարգով ռեցիդիվը պետք է դիտի որպես ծանրացնող հանգամանք և նշանակվող պատիժը համեմատաբար խստացնի:

Առավել վիճահարույց է և փոփոխությունների կարիք ունի հոդված 67.1-ի 2-րդ մասով նախատեսված հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժը խստացնելու գործող մեխանիզմը: Մասնավորապես, այստեղ սահմանվում է, որ հասարակ ռեցիդիվի դեպքում նշանակվող պատիժը չի կարող պակաս լինել առավելագույն պատժի կեսից, վտանգավոր ռեցիդիվի դեպքում՝ երկու երրորդից, իսկ առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվի դեպքում՝ երեք քառորդից:

Եթե առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվի դեպքում կանոնը կիրառելու արդյունքում նվազագույն պատժաչափի խստացումը գրեթե միշտ ապահովվում է, ապա նույնը չի կարելի ասել հասարակ և վտանգավոր ռեցիդիվի պարագայում: Հասարակ ռեցիդիվի դեպքում բազմաթիվ են այն հոդվածները, որոնցում պատժի նվազագույն չափը ոչ միայն չի խստացվում, այլև նույնիսկ հոդվածի սանկցիայով նախատեսվածից մեղմ է ստացվում (օրինակ՝ հոդվածներ 104-ի 1-ին և 2-րդ մասեր, 112-ի 2-րդ մաս, 131-ի 2-րդ մաս, 132, 132.2, 133-ի 2-րդ և 3-րդ մասեր, 134-ի 2-րդ մաս, 138-ի 1-ին և 3-րդ մասեր, 139-ի 1-ին և 3-րդ մասեր, 165-ի 4-րդ մաս, 167-ի 3-րդ մաս, 168-ի 2-րդ մաս, 175, 176-ի 2-րդ և 3-րդ մասեր, 177-ի 3-րդ մաս, 178-ի 3-րդ մաս, 179-ի 3-րդ մաս, 182-ի 3-րդ մաս, 217, 218, 238, 266-ի 2-րդ մաս, 299, 302, 303, 304, 305 և այլն): Նույն խնդիրն առաջանում է նաև վտանգավոր ռեցիդիվի պարագայում (օրինակ՝ հոդվածներ 131-ի 3-րդ մաս, 132-ի 3-րդ մաս, 132.2-ի 3-րդ մաս, 132.2, 217-ի 2-րդ և 3-րդ մասեր, 222-ի 1-ին մաս, 223-ի 1-ին և 3-րդ մասեր, 299, 303 և այլն):

Նման կարգավորումը չի բխում հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու հատուկ կանոնի նախատեսման տրամաբանությունից, որի հիմնական նպատակը պատժի խստացումն ապահովելն է: Ստացվում է, որ հասարակ և վտանգավոր ռեցիդիվի պարագայում շատ հաճախ պատժի խստացում ոչ միայն տեղի չի ունենում, այլև նշանակվող պատիժը երբեմն կարող է նվազագույ-

նից էլ պակաս ստացվել: Կարծում ենք՝ իրականում դատարանը սանկցիայի նվազագույնից ցածր պատիժ չի նշանակի, սակայն այս խնդրին պետք է օրենսդրական լուծում տրվի¹: Ռեցիդիվը չի կարող մասնակիորեն գործել՝ միայն որոշակի դեպքերում ապահովելով խիստ պատժի նշանակում, ինչպես նաև չի կարող հակառակ ազդեցությունն ունենալ՝ ոչ թե խստացնելով, այլ, ընդհակառակը, մեղմացնելով պատիժը: Սա հակասում է ռեցիդիվի՝ որպես պատասխանատվությունն ու պատիժը ծանրացնող հանգամանքի էությանն ու նշանակությանը, ուստի անհրաժեշտ է նախատեսել նշված խնդիրը համակողմանիորեն լուծող կառուցակարգ:

Հաշվի առնելով վերոշարադրյալը՝ կարծում ենք, առավել նպատակահարմար է ընտրել պատիժ նշանակելու այնպիսի կարգ, որը ներկայումս գործող՝ առավելագույն պատժաչափից որոշակի հարաբերակցությամբ պատիժը խստացնելու կարգավորման փոխարեն ամնիջականորեն կբարձրացնի հատուկ մասի համապատասխան հողվածի սանկցիայով նախատեսված ազատազրկում պատժի նվազագույն ժամկետը: Նման կարգավորման առավելությունն այն է, որ ռեցիդիվի առկայությունը բոլոր դեպքերում կհանգեցնի նշանակվող պատժի խստացման: Ընդ որում, պատիժ նշանակելու առաջարկվող մոդելը նախատեսված է մի շարք պետությունների քրեական օրենսդրություններով (օրինակ՝ Սլովակիա, Ռումինիա, Կրաստան, Լեհաստան և այլն):

Ինչ վերաբերում է կիրառման ենթակա պատժի նվազագույն ժամկետի բարձրացման կոնկրետ չափ սահմանելուն, ապա պետք է ընտրել այնպիսին, որը մի կողմից՝ չի լինի անարդարացի ու չափազանց խիստ, մյուս կողմից՝ կապահովի պատժի համաչափ ավելացում: Այս առումով, կարծում ենք, նվազագույն պատժաչափի մեկ երրորդով խստացումն ամենաօպտիմալ լուծումն է: Առաջարկվող կարգի կիրառման դեպքում հնարավոր է, սակայն, որ պատժի նվազագույն ժամկետի 1/3-ով ավելացումը երբեմն հանգեցնի առավելագույն ժամկետի գերազանցման, ուստի անհրաժեշտ է նաև օրենսդրորեն սահմանել, որ նման դեպքում նշանակվում է քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի կոնկրետ հողվածով սահմանված պատժի առավելագույն ժամկետը²:

ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագծով (այսուհետ՝ Նախագիծ) հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելիս նախատեսվել է պատժի առավելագույն ժամկետը գերազանցելու հնարավորություն, ինչը, կարծում ենք, ար-

¹Նշված խնդիրն առաջանում է նաև ՌԴ քրեական օրենսգրքի հողված 68-ով սահմանված հանցագործությունների ռեցիդիվի համար պատիժ նշանակելու կարգի դեպքում, որին փորձել են լուծում տալ նույն հողվածի 2-րդ մասով: Մասնավորապես, եթե հատուկ կանոնի կիրառման արդյունքում պատժաչափը նվազագույնից մեղմ է ստացվում, ապա պատիժը պետք է նշանակվի հատուկ մասի համապատասխան հողվածի սանկցիայի շրջանակներում: Վերոնշյալի կապակցությամբ ՌԴ Գերագույն դատարանի պլենումը «ՌԴ դատարանների կողմից պատիժ նշանակելու պրակտիկայի մասին» 2015 թվականի դեկտեմբերի 22-ի N58 որոշմամբ ընդգծել է, որ ռեցիդիվի դեպքում նշանակվող պատիժը չի կարող համապատասխան հողվածի սանկցիայի նվազագույն չափից էլ պակաս լինել, նույնիսկ եթե ամենախիստ պատժի առավելագույն չափի մեկ երրորդը պակաս է ստացվում տվյալ հանցագործության համար նախատեսված պատժի նվազագույն չափից: Կարծում ենք, սակայն, նման կարգավորումը մասամբ է լուծում առկա խնդիրը, քանի որ պատժի պարտադիր խստացում ամեն դեպքում չի ապահովվում:

²Այդ խնդիրը, իհարկե, գործող օրենսդրությամբ նախատեսված սանկցիաների պարագայում առաջանալու է խիստ հազվադեպ, մեր կողմից իրականացված ուսումնասիրությամբ՝ միայն հողված 132.2-ի 2-րդ և 3-րդ մասերի դեպքում:

դարացված է¹: Այսպես՝ դատվածության հետ կապված կրկնակիության վերացմամբ, որը, փաստորեն, հատուկ ռեցիդիվ էր պրոֆեսիոնալ հանցագործների և ռեցիդիվիստների նկատմամբ պատժողական քաղաքականությունն էականորեն թուլացել է: Հետևաբար ռեցիդիվի դեպքում պատժի խստացման հարցը դարձել է անհրաժեշտություն, ինչը չի կարող ապահովվել միայն պատժի նվազագույն սահմանի ավելացմամբ. անհրաժեշտ է նախատեսել նաև առավելագույն չափը խստացնելու կարգ: Նախագծով սահմանված պատժի առավելագույն սահմանը մեկ երրորդ չափով գերազանցելու հնարավորությունը թույլ կտա ապահովելու նշանակվող պատժի անհրաժեշտ խստացումը:

Միևնույն ժամանակ ՀՀ քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի համապատասխան հոդվածի սանկցիայով նախատեսված ազատազրկման առավելագույն ժամկետը գերազանցելը էականորեն խստացնելու է անձի նկատմամբ նշանակվող պատիժը, հետևաբար նվազ վտանգավորության հանցավոր արարքներ կատարելու պարագայում պատժի առավելագույն չափը գերազանցելու հնարավորությունն ախտահարելու անթույլատրելի է, քանի որ դրա հետևանքով անձի վիճակը անհամաչափորեն ծանրանալու է: Ուստի նման իրավիճակները բացառելու համար անհրաժեշտ է պատժի առավելագույն սահմանը խստացնելու դեպքերը օրենսդրորեն հստակ կանոնակարգել: Մեր կարծիքով՝ միակ տեսանկյունի չափանիշը, որը կարող է դրվել վերոնշյալի հիմքում, նախկին և նոր կատարված հանցանքների բնույթն ու վտանգավորության աստիճանն է: Մասնավորապես պատժի նվազագույն ժամկետը խստացնելու հետ մեկտեղ դատարանը կարող է գերազանցել նաև սանկցիայով նախատեսված պատժի առավելագույն չափը, եթե հանցավորը դատվածություն ունի նախկինում կատարված ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության համար և կատարում է ծանր կամ առանձնապես ծանր նոր հանցանք: Մինչդեռ եթե անձը դատվածություն ունի ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցագործության համար և կատարում է ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցանք, կամ հակառակը՝ եթե դատվածություն ունի ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության համար և դարձյալ կատարում է ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցավոր արարք, ապա հոդվածի սանկցիայով նախատեսված ազատազրկման առավելագույն չափը չի կարող գերազանցվել:

Ինչ վերաբերում է նշված դեպքերում պատժի առավելագույն սահմանը խստացնելու դատարանի լիազորությանը, ապա այն, մեր համոզմամբ, չպետք է հայեցողական լինի, քանի որ կարող է կամայականությունների և նորմի ոչ միատեսակ կիրառության հանգեցնել: Հետևաբար, եթե համապատասխան պայմաններն առկա են (այն է՝ ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության համար չմարված կամ չհանված դատվածության պայմաններում նոր ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցանք է կատարվում), ապա դատարանը ոչ թե կարող է, այլ պետք է սանկցիայով նախատեսված ազատազրկման առավելագույն ժամկետը խստացնի: Միաժամանակ անհրաժեշտ է նաև սահմանել, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի համապատասխան հոդվածի սանկցիայով նախատեսված ազատազրկման առավելագույն ժամկետը խստացնելու դեպքում նշանակվող պատիժը չի կարող գերազանցել 25 տարին՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ առանձնապես ծանր մի շարք հանցագործությունների պարագայում որպես ազատազրկման առա-

¹ Տե՛ս ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագիծ, Երևան, 2017 թվական:

վելագույն ժամկետ նախատեսված է քսան տարին, հետևաբար դրանց ռեցիդիվի դեպքում նույնպես անհրաժեշտ է պատժի խստացում ապահովել:

Կարծում ենք՝ հանցագործությունների ռեցիդիվի՝ վերևում նշված առավել վտանգավոր դրսևորումների դեպքում նշանակվող պատիժն էականորեն խստացնող կարգավորում նախատեսելը ճիշտ է, քանի որ վկայում է հանցավորի՝ ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցանքներ կատարելու հակվածության, հանցավոր վարքագծի կայունության, հետևաբար նաև՝ հասարակության համար մեծ վտանգավորություն ներկայացնելու մասին:

Այսպիսով, վերևում կատարված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում պատիժ նշանակելու կարգը սահմանող գործող կանոնի կիրառումը պրակտիկայում կարող է բազմաթիվ խնդիրներ առաջացնել, մինևույն ժամանակ կրկնահանցագործների նկատմամբ խիստ պատիժ նշանակելը ներկայումս դարձել է անհրաժեշտություն, ուստի առկա է քննարկվող նորմի հետագա կատարելագործման անհրաժեշտություն:

THE SPECIFIC FEATURES OF APPLYING THE SPECIAL RULE OF IMPOSING OF PUNISHMENT IN CASE OF RECIDIVISM

Zhenya Stepanyan

Lecturer at the YSU Chair of Criminal Law

The article discusses the main issues arising in the process of applying the special rule of imposing of punishment in case of recidivism of crimes, provides the international experience in this regard, and certain conclusions are made in the article. At the same time, given the fact that the punishment policy for re-offenders has been significantly because of the abolition of the institute of duplication of crimes, the necessity of toughening the punishment has been underlined. Particularly, in the case of recidivism of the crime, it is suggested not to only ensure that the punishment envisaged in the relevant article of the Special Part of the Criminal Code is to be tightened, but also, in certain cases, provide to opportunity to exceed the maximum sentence.

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ СПЕЦИАЛЬНОГО ПРАВИЛА НАЗНАЧЕНИЯ НАКАЗАНИЯ ПРИ РЕЦИДИВЕ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Женя Степанян

Преподаватель кафедры уголовного права ЕГУ

В статье обсуждены основные проблемы, возникающие в результате применения специального правила назначения наказания при рецидиве, изучен международный опыт и сделаны соответствующие выводы. При этом, имея в виду, что при условиях исключения института назначения наказания при повторности преступления карательная политика в отношении лиц, повторно совершивших преступление, была смягчена, автором была подчеркнута необходимость обеспечения ужесточения наказания. В частности, автором предложено обеспечить не только ужесточение минимального срока наказания в виде лишения свободы, предусмотренной в санкции соответствующей статьи Особенной части Уголовного кодекса РА, а так же в конкретных случаях предусмотреть возможность превышать максимальный срок наказания.

Բանալի բառեր – ռեցիդիվ, հանցագործություն, պատիժ, հատուկ կանոն, ազատազրկում, առավելագույն պատժաչափ, սանկցիա, պրոֆեսիոնալ հանցագործ:

Ключевые слова: рецидив, преступление, наказание, специальное правило, лишение свободы, максимальное наказание, санкция, профессиональный преступник.

Key words: recidivism, crime, punishment, special rule, deprivation of liberty, maximum punishment, sanction, professional criminal.